

Стратегія сталого розвитку

Лекція №5

Стратегії сталого розвитку: практичне застосування

Викладач: к.т.н., доцент кафедри екології

Корбут Марія Броніславівна

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Стратегічний рівень управління сталим розвитком потребує ґрунтовного розуміння концепції сталого розвитку та її наслідків. Зовсім не обов'язково складати повний перелік необхідних дій і намагатися впровадити їх всі одразу. Важливіше забезпечити, щоб кроки у прийнятті політичних рішень були зроблені у напрямку до сталого розвитку, а не від нього, як це дуже часто відбувається. Тому стратегічний підхід до сталого розвитку спрямований на видозміну всієї філософії мислення та політичної діяльності, що передбачає перехід:

- від розроблення та виконання незмінних планів, що швидко застарівають, до створення адаптивної системи, яка може постійно вдосконалюватися;
- від погляду, що лише держава є відповідальною за розвиток, до визнання того, що це є відповідальністю всього суспільства;
- від централізованого та контрольованого процесу прийняття рішень до поширення прозорих переговорів, співпраці та узгоджених дій;
- від фокусування на прийнятті законів чи інших нормативних актів до зорієнтованості на якісні результати управлінських процесів і процесів участі громадянськості;
- від галузевого до інтегрованого планування;
- від зосередження на дорогих проектах (і, відповідно, залежності від зовнішньої допомоги) до розвитку, який визначається та фінансується, виходячи насамперед з власних можливостей країни.

Основні сучасні принципи та підходи, що застосовуються в міжнародній практиці стратегічного регіонального розвитку:

- Врахування тенденцій та перспективних напрямів розвитку, визначених в основних стратегічних документах країни, регіону.
- Дотримання принципів сталого розвитку, що передбачає забезпечення балансу у вирішенні економічних, соціальних та екологічних проблем шляхом найбільш раціональ-

ного та ефективного використання наявних ресурсів та можливостей в інтересах теперішнього та майбутніх поколінь мешканців регіону та країни в цілому.

- Концентрація зусиль та ресурсів на пріоритетні напрямки розвитку та точки зростання.
- Врахування культурних, історичних, суспільно-політичних, економічних особливостей та традицій конкретної території.
- Використання передового міжнародного та національного досвіду стратегічного планування та регіонального розвитку.
- Широка громадська участь в процесі розробки, обговорення і реалізації стратегій, що передбачає ефективну взаємодію влади, бізнесу, громадських організацій, наукових кіл тощо.

Особливостями запропонованого підходу до розробки регіональних стратегій є:

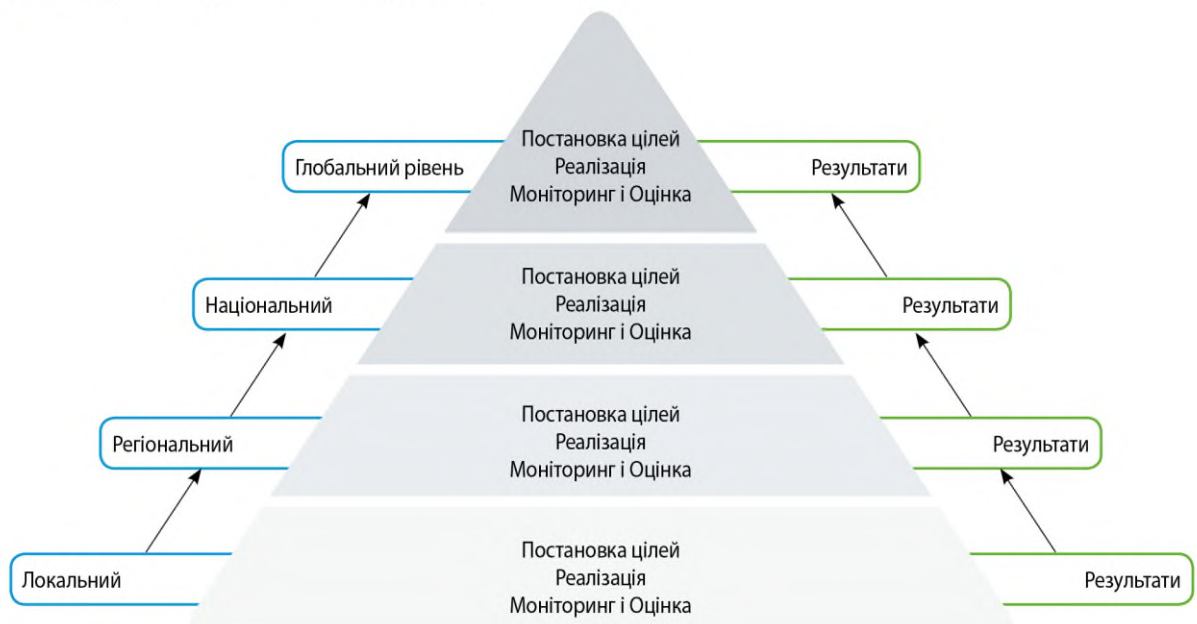
1. Сучасна стратегія є продуктом партнерства представників представницької та виконавчої влади регіону, керівників найбільших підприємств, банків, асоціацій бізнесу, університетів, наукових організацій, ЗМІ, громадських та неурядових організацій, громадських активістів.
2. Стратегія, по суті, представляє собою договір, за яким різні гілки влади, ділові кола, громадські та інші задіяні організації беруть на себе зобов'язання за спільним просуванням прийнятих або найважливіших (стратегічних) проектів та заходів. Стратегія – це договір суспільної згоди, інструмент організованого, прозорого діалогу влади, бізнесу та регіональної спільноти.
3. Стратегія повинна, з одного боку, бути своєрідною «проєкцією майбутнього», з іншого – чітким індикатором дії «тут і зараз» для досягнення поставлених цілей.
4. Інструментом реалізації стратегій є, в першу чергу, План реалізації Стратегії (який приймається разом зі стратегією), а також програми соціально-економічного розвитку, комп-

лексні цільові програми розвитку окремих галузей чи сфер (наприклад, програми інноваційного розвитку), бізнес-плани та проекти комерційних та громадських організацій.

Відповідно до викладеного вище принципу, регіональна стратегія є документом суспільної згоди, в ідеальному варіанті – взаємовигідним договором, підписаним його учасниками, які тим самим приймають зобов'язання щодо його виконання.

Модель стратегічного управління, зокрема, сталого розвитку, є багаторівневою та завжди має ієрархічний характер. Це потребує впровадження дієвого багаторівневого механізму прийняття рішень, вертикальної та горизонтальної координації, а також взаємодії та залучення великої кількості учасників до процесу формування та реалізації політики та стратегії сталого розвитку з урахуванням глобальних ЦСР.

Рис. 1. Ієрархія стратегій сталого розвитку

Для успішного досягнення ЦСР вирішальне значення матиме їх включення в національні стратегії та плани загальнодержавного, галузевого, регіонального та місцевого рівнів. Цей процес вимагає:

- чіткої вертикальної інтеграції та координації дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- горизонтальної інтеграції та координації дій щодо поєднання екологічних, соціальних та економічних аспектів розвитку, так звана екологізація всіх напрямів розвитку суспільства (влади, бізнесу, організацій громадянського суспільства).
 - інтеграція різних політик шляхом розроблення міжгалузевих стратегій та створення відповідних структур і механізмів;
 - впровадження стратегії є інтегральною частиною стратегічного процесу;
 - участь багатьох заінтересованих сторін;

Основними формами реалізації стратегічного підходу до сталого розвитку є розроблення **національної стратегії сталого розвитку, що базується на ЦСР адаптованих до України та формування відповідної державної політики сталого розвитку.**

Стратегічне державне управління є новою моделлю врядування та формування державної політики. Характерними рисами цієї моделі є:

- поєднання формальних стратегічних документів з гнучким стратегічним процесом;
- розроблення стратегій і планів тими структурами, які є відповідальними за їх виконання;
- моніторинг виконання та огляд результативності.

У сучасних умовах стратегічне управління є важливим інструментом, який може бути використаний для розвитку території в умовах швидких змін у зовнішньому середовищі.

Відповідно до зазначених нормативних актів, система прогнозних, стратегічних та програмних документів соціально-економічного

розвитку регіонів та територіальних громад включає наступне:

Територіальний рівень управління	Назва документу стратегічного планування та програмування
<i>Обласний рівень</i>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегія регіонального розвитку області на період до 2020 року План заходів з реалізації у 2015–2017 рр. Стратегії розвитку відповідної області на період до 2020 року Цільові регіональні програми розвитку окремих сфер на середньостроковий період Програма економічного і соціального розвитку області на відповідний рік
<i>Рівень територіальних громад міст</i>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегія розвитку міста на довгостроковий період; План заходів з реалізації Стратегії розвитку відповідного міста на середньостроковий період; Цільові програми розвитку окремих сфер в містах; Програма економічного і соціального розвитку міст на відповідний рік
<i>Рівень об'єднаних територіальних громад</i>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегія розвитку об'єднаної територіальної громади на довгостроковий період План (програма) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади на коротко- та середньостроковий період

Пріоритетні завдання щодо досягнення ЦСР:

1. Приведення стратегічних документів соціально-економічного розвитку (галузеві стратегії, стратегії розвитку областей, міст, ОТГ) у відповідність до ЦСР України.
2. Встановлення чітких вимірюваних показників досягнення цілей та завдань в рамках реалізації таких стратегій відповідно до індикаторів, встановлених у ЦСР України.
3. Забезпечення інклюзивності процесу – широке залучення до реалізації ЦСР приватного бізнесу та суспільства, партнерство на міжнародному рівні.
4. Забезпечення ефективного управління розвитком територій; підвищення інститу-

ційної спроможності публічної влади та бізнесу, обізнаності суспільства з цих питань. Інтеграція ЦСР у стратегічні документи на субнаціональному рівні та, особливо, на рівні територіальних громад (базовому, найнижчому рівні) є складним процесом, що потребує узгодженості та чітких дій місцевої влади, громадськості та бізнесу. В якості загального алгоритму поетапного узгодження стратегічних цілей розвитку територіальних громад із ЦСР може бути використаний (з урахуванням специфіки сфери публічного управління) підхід, що був розроблений Глобальною Ініціативою зі Звітності, Глобальним договором ООН та Всесвітньою радою підприємців зі сталого розвитку (WBCSD) для сфери бізнесу.¹

АЛГОРИТМ ВРАХУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦСР В СТРАТЕГІЧНИХ І ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ ОБЛАСТЕЙ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Крок 1 Усвідомлення ЦСР	Що таке ЦСР? Чому ЦСР важливі для громад? Засадничі сфери відповідальності
Крок 2 Визначення пріоритетів	Картування проблем Вибір індикаторів та збір даних Визначення пріоритетів
Крок 3 Встановлення цілей	Визначення набору цілей та ключових показників результативності Визначення вихідних даних Оголошення про зобов'язання щодо ЦСР
Крок 4 Інтегрування	Впровадження ЦСР Інтеграція принципів сталого розвитку у всі види діяльності Долучення до партнерства всіх
Крок 5 Звітність та поширення інформації	Ефективне звітування та комунікація Інформування щодо виконання ЦСР

КРОК 1. «УСВІДОМЛЕННЯ ЦСР»

Починати процес інтеграції регіональних та місцевих (локальних) стратегічних та програмних документів до ЦСР доцільно з інформаційно-просвітницької кампанії для представників влади та громади щодо мети, принципів, сутності, механізмів досягнення ЦСР на глобальному та національному рівнях, а також щодо міжнародного досвіду запровадження у процес стратегічного планування концепції сталого розвитку. Інформаційно-просвітницьку роботу

може ініціювати та проводити місцева влада, громадські організації, вітчизняні та міжнародні експерти з питань стратегічного планування сталого розвитку, в тому числі за підтримки проектів міжнародної технічної допомоги.

Формами такої роботи можуть бути: круглі столи, громадські слухання, інформаційні семінари та тренінги-практикуми за участі широкого кола представників всіх потенційних партнерів, медійне супроводження (публікації у ЗМІ, запровадження інформаційних телевізійних та радіо програм, прес-конференції, брифінги тощо).

Серед аргументів щодо необхідності врахування стратегічних та програмних документів регіонального та місцевого рівня можна навести наступне:

- ✓ Інкорпорування ЦСР в стратегічні документи забезпечує визначення майбутніх можливостей регіонів (територіальних громад) в контексті глобального розвитку.
- ✓ Цілі ООН увійшли до програм урядів багатьох країн, потрапили до «порядку денного» великих міжнародних фінансових, благодійних організацій, стали мапою дій для світової спільноти. ЦСР мають на меті змінити русло глобальних, державних та приватних інвестицій в напрямку викликів, які вони покликані подолати. Таким чином, вони окреслюють зростаючі інвестиційні можливості для місцевої влади та ринки для підприємств, які можуть запропонувати інноваційні рішення та сприяти трансформаційним змінам.
- ✓ ЦСР визнають ключову роль громад міст, яку вони можуть і повинні відігравати в їх досягненні (**ЦСР-11 «Сталий розвиток міст і громад»**).
- ✓ ЦСР відображають очікування учасників процесу та майбутній політичний напрямок подій на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівні.
- ✓ Реалізація ЦСР сприяє суспільній та економічній стабілізації. Глобальні виклики сталого розвитку вже самі по собі є підґрунтям для переходу місцевої влади на інноваційну модель управління та відкриває ринкові можливості для місцевого бізнесу, який здатний розробляти та втілювати інноваційні й ефективні рішення. До таких відносяться:
 - інноваційні технології для підвищення рівня енергоефективності, відновлюваної енергії, енергозбереження, еко-будівництво та сталий транспорт тощо;
 - заміна виготовлених та оброблених у традиційний спосіб продуктів на такі, що вироблені з застосуванням новітніх технологій, що зменшують обсяги викидів і відходів.Розвиток інноваційної, «зеленої» економіки сприятиме підвищенню рівня освіти, створенню робочих місць, зменшенню бідності, ощадливому використанню природних ресурсів, збільшенню надходжень до бюджетів тощо.
- ✓ Використання спільної мови та досягнення спільної мети. Завдяки тому, що ЦСР формують єдине розуміння пріоритетів та загальної мети у всіх напрямках сталого розвитку, вони також можуть допомогти в налагодженні більш ефективного партнерства між урядами, організаціями громадського суспільства та іншими компаніями.

На першому етапі головним завданням є усвідомлення органами місцевої влади, бізнесом, організаціями громадянського суспільства, кожним членом суспільства необхідності, доцільності та значущості впровадження ЦСР до процесу стратегічного планування та програмування.

Врешті, ініціаторам процесу треба дати зрозумілу та переконливу відповідь на питання: чому глобальні ЦСР важливі для регіонів та громад?

Важливим є також визначення базових принципів діяльності та сфери відповідальності всіх потенційних партнерів. Серед них

головний принцип – діяти згідно чинного законодавства, дотримуватись визнаних на міжнародному рівні мінімальних стандартів та поважати права людини незалежно від місця проживання або ведення ділової активності.

Першочерговим пріоритетом влади та бізнесу завжди повинно бути реагування на негативний вплив на навколишнє середовище та людину, пов'язаний із економічною діяльністю.

Слід взяти до уваги, що можливості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження ЦСР на території їх юрисдикції мають певні обмеження відповідно до законодавчо встановлених повноважень. Наприклад, вирішення економічних, соціальних чи екологічних проблем, пов'язаних із діяльністю підприємств державної форми власності, які розташовані на території громади, необхідно здійснювати місцевій владі в партнерстві із профільним центральним органом виконавчої влади. Те саме стосується земельних, лісових та інших природних ресурсів, об'єктів культурної спадщини тощо. Поза межами повноважень органів місцевої влади знаходяться також питання законодавчого врегулювання економічних, екологічних, соціальних проблем, пов'язаних із запровадженням на державному рівні принципів сталого розвитку.

Аналогічно необхідним є визнання сфери своїх зобов'язань щодо реалізації ЦСР з боку представників бізнесу, бюджетних установ, наукових кіл, громадських організацій, кожного члена громади.

Наявність значної кількості зацікавлених сторін та партнерів вимагає створення на першому початковому етапі міжвідомчої робочої групи (комісії) з питань інтегрування ЦСР в процес стратегічного планування на регіональному та місцевому рівнях із залученням представників експертного середовища, бізнесу, громадських організацій. Зазначена група (комісія) має забезпечити організаційно-методичне супроводження процесу інтегрування ЦСР до стратегій розвитку.

КРОК 2 «ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ»

Не всі 17 глобальних та національних ЦСР будуть однаково актуальними для субнаціонального рівня. Конкретні пріоритети сталого розвитку регіонів та територіальних громад

визначаються на основі аналізу актуальних проблем в рамках 3-х компонентів сталого розвитку – економічних, соціальних, екологічних, що є характерними для кожної відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Метою роботи на даному етапі є визначення «слабких місць», ліквідація яких потребує першочергового спрямування зусиль. Цей процес повинен допомогти зацікавленим сторонам в розробці стратегій, програм і проектів, спрямованих на реальні проблеми і правильне виявлення їх причин. Для цього зацікавленим сторонам, до того як приступити до розробки цілей і завдань або планування стратегій слід провести ретельний причинно-наслідковий аналіз проблем та ситуації.

Аналіз проблем сприятиме:

- чіткому розумінню не тільки суті проблем, але і їх першопричин, і пов'язаних з ними обмежень;
- визначенню реальних масштабів і складності проблеми, а також взаємозв'язків між різними факторами, що впливають на проблему, та ступеня впливу цієї проблеми на різні верстви населення;
- визначенню коротко-, середньо- та довгострокових заходів, які можуть бути необхідні для забезпечення сталого вирішення проблеми;
- встановленню партнерських відносин, які можуть бути необхідні для ефективного рішення проблеми;
- оцінці ресурсів, які можуть бути необхідні для розв'язання проблем і їх причин.

Крім того, аналіз проблем відіграє важливу роль в досягненні взаєморозуміння між зацікавленими сторонами: дуже важко виробити спільне бачення і стратегію, якщо немає спільного розуміння проблеми і її причин. Результати роботи з визначення проблем оформлюється у вигляді окремого документу – списку виявлених проблем.

Наступним етапом є здійснення пріоритетизації проблем. Мета ранжування пріоритетів полягає в тому, щоб по-перше, підтвердити дійсну важливість визначених проблем для зацікавлених сторін в регіональному, місце-

вому або громадському масштабі, і по-друге, визначити рішення яких проблем потребуватиме першочергової підтримки. Деякі з проблем можуть виявитися взаємопов'язаними, а деякі можуть бути причиною або наслідком іншої проблеми, а отже необхідним є встановлення ієрархії проблем від головних до другорядних. Пріоритизація проблем здійснюється робочою групою відкрито із залученням широких кіл громадськості шляхом проведення фокус-груп, опитування громадян, проведення громадських обговорень тощо. Після формування ієрархії проблем за їх важливістю формується список пріоритетних проблем.

Цей список є основою для визначення пріоритетних напрямів сталого розвитку регіону або громади на певний визначений період часу.

Зацікавленим сторонам слід провести **причинно-наслідковий аналіз кожної обраної пріоритетної проблеми**. Існує багато різних моделей аналізу проблем. Однією з них є «дерево проблем». Основною метою використання цих моделей є вивчення основних *причин* і *наслідків* проблем для якісної розробки рішень. Правильно вибудована причинно-наслідкова діаграма аналізу проблеми полегшить в подальшому процес складання карти результатів.

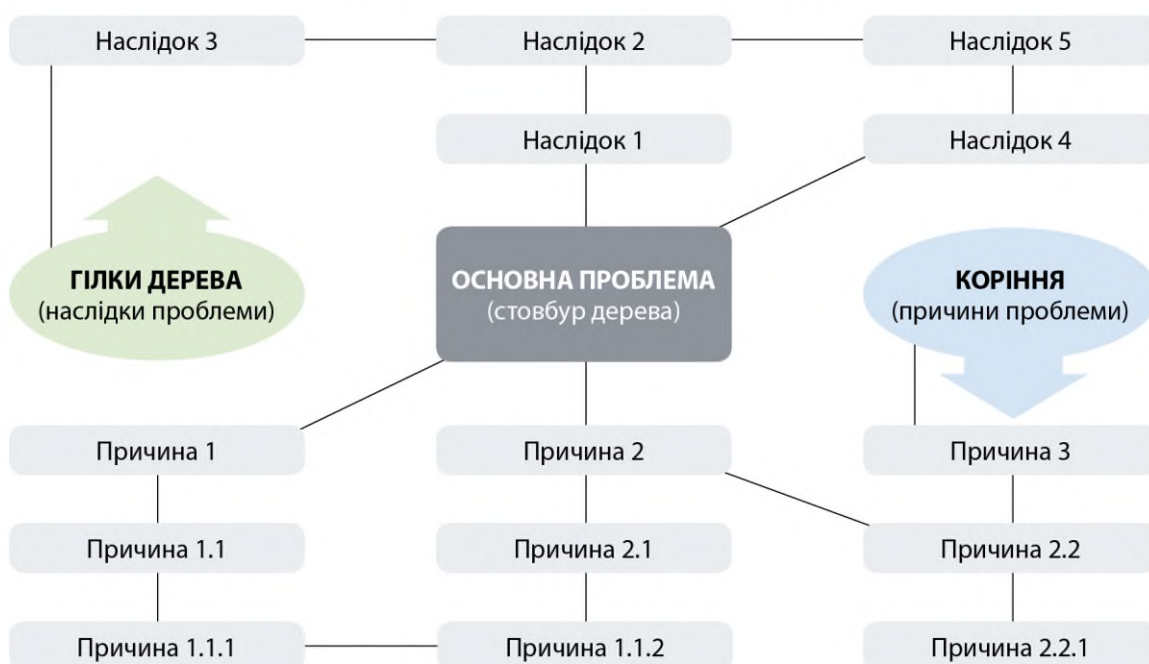
Формування карти результатів – це процес складання переліку очікуваних позитивних результатів вирішення кожної з основних

проблем. Для формування карти результатів можна використати дерево проблем, складене раніше. Кожну проблему, зазначену на стовбур дерева, можна переформулювати в безпосередній позитивний результат з довгостроковими позитивними наслідками. Наприклад, якщо проблема виражена, як «низький рівень суспільної довіри та участі в процесах управління», прямим позитивним результатом цього може стати «збільшення суспільної довіри та участі в процесах управління». У свою чергу це може призвести до довгострокових позитивних результатів таких як «більш широка участь громадян, в тому числі ВПО, учасників АТО, інших соціальних груп у партиципаторному управлінні», «більш суворе дотримання податкового законодавства, збільшення податкових надходжень».

По суті, карта результатів (іноді іменована як «дерево результатів»), є протилежністю дерева проблем. З точки зору технології цілком допустимим в процесі планування є складання карти результатів перефразовуючи кожен проблему, і причину і наслідки в позитивний результат.

Після формування карти результатів за кожною з пріоритетних проблем розробляється **загальна таблиця результатів за стратегічним або програмним документом і цілому**. Цей процес передбачає визначення не лише очікуваних результатів, а й показників та індикаторів їх вимірювання, вихідних даних очікуваних результатів, ризиків та припущень

Рис. 2. Схема побудови дерева проблем регіону або територіальної громади.

Для формулювання результатів та визначення показників прогресу можна використати форму

таблиці, наведену нижче. Заповнити таблицю доцільно по кожному головному результату.

Таблиця 2. Рамка результатів

Результати	Показники	Вихідні дані	Мета	Засоби перевірки	Ризики і припущення
Формулювання результатів впливу (Максимальна користь для цільової групи населення)	Визначення рівня прогресу на підставі результатів впливу	Індикатор відповідного показника станом на початок реалізації стратегії/програми	Цільовий індикатор (орієнтовний результат) станом на певну дату у майбутньому	Джерело перевірки інформації (первинна звітність, дані офіційної статистики, дослідження тощо)	Припущення, що охоплюють широкий спектр питань від середньострокових результатів до результатів впливу. Ризик того, що потрібний результат впливу не буде досягнутий
Формулювання середньострокових результатів (Середньострокові зміни в ситуації розвитку)	Визначення рівня прогресу на підставі середньострокових результатів				Припущення, що охоплюють широкий спектр питань від коротко- до середньострокових результатів. Ризик того, що середньостроковий результат не буде досягнутий.
Мікрорезультати (Короткострокові результати; надані або забезпечені матеріали і послуги)	Визначення рівня прогресу на підставі мікрорезультатів				Припущення, що охоплюють широкий спектр питань від діяльності до мікрорезультатів. Ризик того, що мікрорезультати можуть бути не досягнуті.
Діяльність (Завдання, що виконуються для досягнення мікрорезультатів роботи)	Основні етапи або цілі досягнення мікрорезультатів				Передумови для здійснення діяльності

Показники для подальшого моніторингу досягнення цілей розвитку та їх результатів можна поділити на такі групи:

1) *показники внесків* – визначають тип, обсяги та частку виділених відповідно до запланованого кошторису ресурсів (фінансових, матеріально-технічних, інформаційних, людських), які використовуються органом влади для виконання завдання стратегії/програми (наприклад: кількість коштів, витрачених для реалізації заходів програми; кількість прийнятих нормативних актів). У вітчизняному нормативному середовищі та управлінській практиці під терміном «показники внесків» прийнято розуміти насамперед фінансові показники реалізації стратегії/програми;

2) *показники продуктів* – характеризують кількість та тип робіт і послуг, вироблених у процесі реалізації заходів програми, та їх

безпосередніх користувачів (наприклад: кількість проведених семінарів та їх учасників; кількість наданих консультацій школярам, молоді, безробітним; кількість підприємців, які отримали доступ до кредитних ресурсів та їх обсяг; кількість безробітних, що отримали одноразову допомогу для започаткування власної справи);

3) *показники результатів* – відображають опосередкований вплив на бенефіціарів програми та регіону в цілому від реалізації заходів програми. Ці зміни сприймаються як такі, які відбулися не лише внаслідок реалізації програми, але й під впливом інших соціально-економічних та політичних змін.

Показники результатів поділяють на :

– показники наслідків – як правило, середньострокові зміни у сфері дії стратегії/програми,

Таблиця 3. Результати аналізу

№	Визначений пріоритет/ ціль та завдання з реалізації	ЦСР 1			ЦСР 2				ЦСР 15				ЦСР 16			ЦСР 127		
		1.1.	1.2.	1.3.	2.1	2.2	2.3	2.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	17.1	17.2	17.3
	Ціль 1																			
	Завдання 1.1.																			
	Завдання 1.2.																			
	Завдання																			
	Ціль 2.																			
	Завдання 2.1.																			
	Завдання 2.2.																			
	Завдання																			

Метою зазначеного аналізу є встановлення ступеню відповідності визначених регіонами та територіальними громадами стратегічних пріоритетів розвитку загальним принципам сталого розвитку та адаптованим для національного рівня ЦСР. Це дозволить органам місцевої влади, бізнесу та громадськості визначити вектор розвитку регіону або територіальної громади в контексті ЦСР, прийнятих на національному та глобальному рівнях.

Враховуючи той факт, що на сьогодні в областях, містах та територіальних громадах схвалено та реалізується значна кількість різнопланових стратегічних та програмних документів, які не завжди узгоджуються між собою за цілями, завданнями та результатами, необхідним є проведення комплексного скринінгу всіх стратегічних та програмних документів регіонального та місцевого рівнів щодо врахування в них адаптованих для України ЦСР. Це дозволить оцінити наскільки політика місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування, що відображена в прийнятих стратегічних та програмних документах відповідає ЦСР та забезпечує просування регіону або громади на шляху до сталого розвитку в контексті світових тенденцій.

В якості методології проведення скринінгу може бути використані рекомендації, визна-

чені в аналітичному дослідженні «Швидка комплексна оцінка з метою сприяння інтеграції ЦСР у національні плани розвитку країни»¹.

Роботу із проведення швидкої комплексної оцінки з метою сприяння інтеграції ЦСР у регіональні та локальні (місцеві) плани та програми областей та територіальних громад доцільно проводити відповідно до таких етапів:

1 етап. Огляд існуючих стратегій і програм та визначення сфер для здійснення змін: скасування мети, структури та змісту, а також стратегічних цілей і завдань існуючих стратегій, програм і планів на регіональному та місцевому рівнях, а далі їх порівняння з національними ЦСР та цільовими показниками для виявлення прогалів. Результати огляду можуть бути занесені до загальної таблиці (приклад наведено нижче).

2 етап. Встановлення цільових показників, адаптованих для регіонального та місцевого рівня та орієнтованих на досягнення показників ЦСР на національному рівні. Встановлення

¹ Rapid Integrated Assessment (RIA) to facilitate mainstreaming of SDGs into national and local plans, Version 20 April 2016. Зазначений методологічний підхід був використаний при підготовці аналітичної доповіді «Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року», підготовленої Інститутом суспільно-економічних досліджень за підтримки Глобального екологічного фонду та у співпраці з Програмою розвитку ООН в Україні.

цільових показників для вимірювання прогресу на регіональному та місцевому рівнях є доволі складним завданням. Це спричинено браком достовірної статистичної інформації,

яка б відповідала вимогам відображення та вимірювання динаміки змін, що відбуваються в певних сферах в контексті досягнення ЦСР, особливо на рівні територіальних громад.

Таблиця 4. Результати огляду

№	Назва стратегії або програми/ цілі та завдання	ЦСР 1			ЦСР 2				ЦСР 15				ЦСР 16			ЦСР 127		
		1.1.	1.2.	1.3.	2.1	2.2	2.3	2.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	17.1	17.2	17.3
1.	Стратегія розвитку _____ області до 2020 року																			
	<i>Ціль 1</i>																			
	Завдання 1.1.																			
	Завдання 1.2.																			
	Завдання																			
	<i>Ціль 2.</i>																			
	Завдання 2.1.																			
	Завдання 2.2.																			
	Завдання																			
2.	Програма розвитку туризму в _____ області на період до 2025 року																			
	<i>Пріоритетний напрям 1</i>																			
	Завдання 1.1.																			
	Завдання 1.2.																			
	Завдання																			
	<i>Пріоритетний напрям 2</i>																			
	Завдання 2.1.																			
	Завдання 2.2.																			
	Завдання																			

В умовах відсутності достатньої офіційної інформації та показників, що обраховуються Держстатом України та його територіальними органами, завдання визначення адекватних показників та індикаторів для моніторингу досягнення ЦСР потребує особливої уваги.

Робоча група (комісія) має встановити, для яких ЦСР, що є актуальними для області або громади, **джерелом інформації може слугувати:**

– Офіційна статистика за даними Держстату України та його територіальних структурних підрозділів;

– Відомча статистика центральних органів виконавчої влади та їх територіальних органів;

– Інформація місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

– Статистика державних та комунальних підприємств, що розташовані на території регіону або територіальної громади.

– Інформація недержавних установ.

Необхідно встановити також, визначення яких показників потребуватиме проведення на регулярній основі фокус-груп, обстежень, опитувань, спостереження тощо. Для отримання необхідних даних в подальшому необхідно

визначити відповідальних за надання інформації та джерел та обсягів фінансового забезпечення робіт із збору та обробки інформації.

Систематизувати інформацію отриману в результаті аналізу доцільно за допомогою форми, наведеної у таблиці нижче.

Стратегічна ціль діючої Стратегії (назва)	Операційна ціль/ завдання		Індикатор		Джерело інформації	Періодичність збору/аналізу	Відповідальний	Користувачі інформації
	Діюча стратегія	ЦСРУ (№, назва)	ЦСРУ (№, назва)	Діюча стратегія				
1.	1.1. 1.1.1. 1.1.2. 1.2. 1.2.1. 1.2.2. 1.2.3. 1.3.							
2.	2.1.							
3.	3.1.							

Для кожної цілі з потенційно високим рівнем впливу визначте один або більше індикаторів, які найбільш адекватно відображають взаємозв'язок між діяльністю місцевої влади та її впливом на сталий розвиток так, щоб можна було спостерігати прогрес протягом певного періоду часу.

Для проведення моніторингу необхідно мати вихідні дані. *Вихідні дані* для вимірювання результатів діяльності – це інформація (кількісна або якісна), що забезпечує дані на початок діяльності безпосередньо перед початком моніторингу. Вони слугують точкою відліку для подальших порівнянь і вимірів.

3 етап. Розробка (актуалізація) стратегії і програм з використанням інтегрованого системного мислення: включення рекомендацій та інформації з вищевказаних кроків в стратегії і програми і узгодження амбіцій та зобов'язань з використанням ресурсів і можливостей.

Результат здійсненого аналізу може бути використаний органами місцевої влади для адаптації регіональних та місцевих цілей сталого розвитку до національних ЦСР шляхом:

- внесення змін до чинних стратегічних та програмних документів;
- розробки нових стратегій та програм.

Основою для прийняття рішень мають слугувати висновки міжвідомчої робочої групи за результатами швидкої комплексної оцінки з метою сприяння інтеграції ЦСР у регіональні та локальні (місцеві) плани та програми.

Рішення щодо здійснення адаптації регіональних та місцевих ЦСР до національних ЦСР має бути оформлено в установленому порядку у вигляді відповідного розпорядження голови місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування.

КРОК 4. «ІНТЕГРУВАННЯ»

Інтегрування сталого розвитку в основу діяльності та використання кількісно вимірюваних завдань підчас виконання функціональних повноважень місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування є фундаментальною умовою для успішної роботи над досягненням цілей.

Для досягнення спільних цілей чи для роботи над системними змінами необхідно залучати партнерів задля посилення ефекту та збільшення впливу. Це означає, що принципи сталого розвитку мають стати основою діяльності не тільки органів влади але й бізнесу, неурядових організацій, стилем життя громадян.

Найважливішою умовою успішної реалізації ЦСР є вироблення ефективного імплементаційного механізму, розбудова потенціалу та спроможності як на регіональному та місцевому рівні, так і на рівні окремо взятих суб'єктів. Практична реалізація ЦСР повинна підкріплюватися виробленням дієвих механізмів її реалізації з чітко закріпленими сферами відповідальності (забезпечення фінансування, річні плани дій, закріплена відповідальність за конкретними структурними підрозділами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування), а також розбудовою адекватної інституційної бази, підвищенням інституційного та персонального потенціалу для забезпечення виконання її цілей.

Для практичної реалізації ЦСР та координації дій учасників процесу доцільним є утворення при обласній державній адміністрації або міській раді спеціальної інституції, відпо-

відальної за реалізацію стратегічних цілей, здійснення управління реалізацією ЦСР та забезпечення ефективної взаємодії всіх сторін та моніторингу.

КРОК 5. «ЗВІТНІСТЬ ТА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ»

Звітність зі сталого розвитку та ЦСР є стратегічним інструментом, який використовується у процесі прийняття відповідальних рішень, стимулює результативність місцевої влади, залучає зацікавлені сторони та інвестиції.

Ефективна звітність за чіткими процедурами та встановленою періодичністю створює довіру та додаткову цінність і може бути потужним інструментом, що стимулює внутрішні зміни і прийняття управлінських рішень на основі інтегрованого та орієнтованого на результат управління.

Укладачі:

Г.Б. МАРУШЕВСЬКИЙ, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Інституту географії НАН України, експерт проекту ПРООН.

О.М. НИЖНИК, кандидат економічних наук, докторант Національної академії державного управління, експерт проекту ПРООН.

У 2017 році Україна завершила процес адаптації Цілей сталого розвитку до 2030 року (ЦСР), схвалених 25 вересня 2015 року державами-членами Організації Об'єднаних Націй. В результаті було підготовлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка містить перелік адаптованих завдань, показників для їх моніторингу та їх прогностичні значення та яка «надає орієнтири розвитку України до 2030 року».

Наступним етапом після адаптації ЦСР є їх впровадження, у тому числі шляхом інтеграції у національні та місцеві стратегії розвитку та програми. У публікації наведено рекомендації щодо врахування ЦСР при розробці або перегляді стратегій розвитку громад. Вона стане у нагоді керівникам та фахівцям місцевих органів влади та тим, хто активно долучається до інклюзивного процесу формування політики на місцевому рівні – науковцям, діячам громадських організацій.

Публікацію підготовлено за підтримки Глобального екологічного фонду (ГЕФ) та у співпраці з Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН).

Думки, висновки й рекомендації належать авторам та упорядникам цього звіту і не обов'язково відповідають поглядам ПРООН та ГЕФ.

Використані матеріали